

Introduktion

Det anses for selvindlysende at hver tidsperiodes retlige tænkning og retsorden modsvarer de virkelighedsopfattelser, som er de rådende, skriver Juha Tolonen i den første artikel i dette nummer med titlen "Rätten och kaos".

Tolonen mener, at retsordenen er kaotisk på en måde som svarer til naturvidenskabernes kaosbegreb. Heri ligger, at vi ikke er i stand til fuldstændigt at forstå den måde virkeligheden faktisk fungerer på. Retsvidenskab (juridiken) er ikke i stand til virkeligt at forklare, hvad der sker i juridisk praksis, og den praktisk virksomme jurist må bevæge sig udenfor det, som man konventionelt anser for retligt relevant. Konsekvensen af tvivlen på muligheden af exakt at kunne bestemme, hvad der er gældende ret fører bl.a. til en opfattelse af retsanvendelsen som en kreativ virksomhed, hvor retten skabes og omskabes hele tiden.

Anna Theodóra Gunnarsdóttirs artikel om aktuelle miljøproblemer i Island, er bl.a. et eksempel på et reguleringsområde, hvor der er betydelige vanskeligheder med at fastslå gældende ret.

Den islandske naturs karakter og følsomhed, den islandske erhvervsstruktur, og de særlige retlige problemer omkring ejendomsforholdene til den islandske højslette, er nogle af de faktorer, der må tages i betragtning ved overvejelsen af en retligt udformet miljøbeskyttelse.

Signe Ettrup Larsen skriver i sin artikel om et fænomen, der ligesom forureningen af den fysiske natur har antaget internationale former, nemlig prostitution og sexindustri. Den teknologiske, økonomiske og transportmæssige udvikling har betydet at prostitutionsmarkedet er blevet internationalt - både prostituerede og "kunder" bevæger sig over nationale grænser. Dette rejser problemer i forhold til en lovgivning, der typisk tager som udgangspunkt, at forholdet mellem prostitueret og "kunde" sker indenfor nationalstatens grænser, og derfor kan behandles udtømmende efter national ret.

Den såkaldte "Tamil-sag" - sagen om det danske justitsministeriums og regeringens behandling af de tamilske flygtninges adgang til familiesammenføringer - er et andet praktisk eksempel på indenrigspolitiske og retlige konsekvenser af en verden, der er blevet mindre. Sagen har givet anledning til nedsættelse af en undersøgelsesdomstol, der skal klarlægge sagsforløb og ansvarsforhold. Carsten Henrichsen giver "mens retten sidder" det han kalder en "indføring i efterkrigstidens største politisk-administrative skandale i Danmark".

Poul Carstensen skriver i artiklen om "Kommunal erhvervspolitik" om et område, hvor den "politiske nyorientering bliver bremset af en

retlig regulering, som synes at have overlevet sig selv". Det er forfatterens opfattelse, at kommunal erhvervs politik er den eneste mulighed for at give det lokale selvstyre et reelt indhold. Problemet er retligt set, at kommunerne er fastlåst i rollen som retsstat, mens "det er staten alene, der kan fungere som velfærdsstat". Men de retstatslige begreber og idealer er ikke egnede til formulering af indholdsmæssige krav.

Mette Hartlev skitserer med en vis skepsis en faktisk ny- og omorientering på et andet område, nemlig i forhold til lønpolitikken i den offentlige sektor. Både retssikkerhedstanken og arbejdsretten, der har bygget på en beskyttelsesrationalitet og et beskyttelseshensyn, udfordres og til dels fortrænges af en fleksibilitetsrationalitet og et forskellighedshensyn. Men udviklingen kan ses som et af mange udtryk for, at der skabes nye normer og reguleringsformer, der er tilpasset grænseområdet mellem den offentlig- og den privatretlige regulering.

Bo Severin leverer med sit lille causeri med titlen "Morotsrött. Om hårfärgens betydelse för rättsskipningen" et praktisk eksempel på betydningen af nogle af de faktorer, der sædvanligvis anses for retligt ikke-relevante for retsskabelsen og retsanvendelsen og dennes legitimitet.

Spørgsmålet om rettens legitimitet spiller en central rolle i Dan Frändes diskussion af Kaarlo Tuoris finsksprogede bog om ret, magt og demokrati. Med legitimitet menes nærmest "godtagbarhet utgående från en moralisk synsvinkel". Tuori fastslår at retsordenen og dens enkelte normer har behov for en legitimation "fristående från legalitetstro och överpositiva principer". Som alternativ fremlægger Tuori - der bygger på Habermas - en retsorden, der modsvarer den diskursive, postkonventionelle moralopfattelse, hvor der slås bro mellem ret og moral. Den retlige diskurs ligheder med moraldiskursen garanterer legitimiteten hos retsordenen.

Agnete Weis Bentzon diskuterer retssikkerhedsspørgsmål i velfærdsretlig belysning i sin anmeldelse af Kirsten Ketschers afhandling "Offentlig børnepasning i retlig belysning".

Til sidst omtales to seminarer om "Legal Polycentricity: Consequences of Pluralism in Law in a European Perspective" og "Perspectives of Critical Contract Law".